

ไปเชียงตุง : สัมมนาเรื่องไทขิ่น และทัศนศึกษา

นำเรื่อง

ผู้เขียนมีโอกาสได้ไปร่วมสัมมนาเรื่อง "ไทขิ่นในเชียงตุง" ที่จังหวัด เชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า ระหว่างวันที่ 17-20 พฤศจิกายน 2537 ซึ่งจัด โดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ นับเป็นการสัมมนาในต่างประเทศ ที่ผู้เขียนเพิ่งมีส่วนร่วมเป็นครั้งแรก จึงรู้สึกตื่นเต้นพอสมควร ประกอบกับ ผู้เขียนเคยทราบเรื่องราวของเชียงตุงว่ามีความสัมพันธ์กับประเทศไทย ตั้งแต่อดีตมายาวนานก็ยิ่งน่าสนใจ

จากกรุงเทพฯ-เชียงใหม่

ผู้เขียนออกเดินทางจากกรุงเทพมหานครโดยรถด่วนกรุงเทพฯ- เชียงใหม่ และพักที่เชียงใหม่ 1 คืน เพราะอาจารย์รุ่งพร ประชาเดชสุวรรณ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยพายัพ ได้ย้าไว้ว่า ให้ผู้เข้าร่วม สัมมนาไปขึ้นรถบัสที่มหาวิทยาลัยพายัพเวลา 6.00 น. เพื่อไปขึ้นเครื่องบินที่ เชียงราย ผู้เขียนจึงเดินทางไปค้างคืนที่เชียงใหม่ 1 คืน เพื่อวันรุ่งขึ้นจะได้ไป ขึ้นขึ้นรถบัสเวลา 6.00 น.

วันที่ผู้เขียนเดินทางไปเชียงใหม่ นั้น ได้มีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมี ดร.อัครพงษ์ สัจจาวาทิต เป็นผู้นำชมและศึกษางานของคณะศึกษาศาสตร์ สำนักหอสมุดกลาง ศูนย์หนังสือ และได้ดูงานสารานุกรมภาคเหนือของศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี (ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ด้วย

เชียงใหม่-เชียงราย

รุ่งขึ้นเช้าผู้เขียนได้ไปขึ้นรถบัสที่มหาวิทยาลัยพายัพ พร้อมกับผู้เข้าร่วมสัมมนาอื่นๆ หลายคน จนกระทั่งเวลา 6.00 น.เศษ รถบัสก็ออกจากมหาวิทยาลัยพายัพไปตามถนนสายเชียงใหม่-เชียงราย ถนนสายนี้คดเคี้ยวไปตามไหล่เขาหลายลูก ใช้เวลาเดินทางราว 3 ชั่วโมงเศษ ทั้งๆ ที่เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมาแล้ว ต้องใช้เวลาเดินทางเกือบ 1 วัน เพราะสมัยนั้นยังไม่มีถนนสายนี้ ต้องเดินทางย้อนลงไปจังหวัดลำปางก่อน แล้วจึงต่อไปยังพะเยาและเชียงราย

ที่สนามบินเชียงราย คณะผู้เข้าร่วมสัมมนาจะต้องขึ้นเครื่องบินขนาดเล็กนั่งได้ 18 คน ซึ่งเป็นเครื่องบินของบริษัท THAI FLYING SERVICE อันที่จริงสนามบินเชียงรายเป็นสนามบินขนาดใหญ่ มีเครื่องบินของบริษัทการบินไทยจากกรุงเทพฯ-เชียงราย ขึ้นลงเป็นประจำ ผู้เข้าร่วมสัมมนาบางคนก็เดินทางจากกรุงเทพฯ โดยเครื่องบินมาถึงเชียงรายเข้าวันนี้ก็มีหลายคน แต่ยังมีเครื่องบินของบริษัทการบินไทยจากเชียงรายไปเชียงตุง ผู้จัดสัมมนาจึงต้องเช่าเครื่องบินขนาดเล็กดังกล่าว มารับส่งผู้เข้าร่วมสัมมนา ต้องใช้บินรับส่งถึง 3 เที่ยวๆ ละ 18 คน ใช้เวลาบินไปกลับ 80 นาที

ผู้ที่เดินทางไปเชียงตุงโดยทั่วๆ ไป มักจะเดินทางโดยทางรถยนต์ คือ จากเชียงรายไปแม่สาย ซึ่งเป็นชายแดนไทยพม่า เข้าอำเภอท่าลี่เหล็กของพม่า มีถนนจากท่าลี่เหล็กไปเชียงตุงเพียง 161 กิโลเมตร แต่ใช้เวลาเดินทางประมาณ 7-8 ชั่วโมง เนื่องจากถนนสายนี้เป็นถนนที่ทหารไทยสร้างไว้ช่วงที่ไทยปกครองเชียงตุงอยู่ ซึ่งผ่านมาเกือบ 50 ปีแล้ว พม่าไม่ค่อยได้ซ่อมบำรุงมากนัก เส้นทางก็ลัดเลาะไปตามหุบเขามากมาย จึงต้องเสียเวลากับการเดินทางนานถึง 7-8 ชั่วโมง แต่การเดินทางโดยเครื่องบินใช้เวลาเพียง 40 นาที

เชียงราย-เชียงตุง

ผู้เขียนเดินทางไปเชียงตุงโดยเครื่องบินเที่ยวที่ 2 ออกจากเชียงราย เมื่อเวลา 13.10 น. เครื่องบินบินไม่สูงมากนัก มองเห็นบ้านเรือน ภูเขา ท้องนา และถนนหนทางค่อนข้างชัดเจน ออกจากเชียงรายเพียงครึ่งเดียวก็เข้าเขตพม่า สังเกตเห็นบ้านเรือนมีนัยน้อยกว่าเขตไทย บินข้ามภูเขาเป็นร้อยๆ ลูก เมื่อพ้นเขตที่เป็นภูเขาก็ก็นั่งที่ราบทุ่งนา มีบ้านเรือนมากขึ้น คิดว่าคงใกล้ถึงเชียงตุงแล้ว เครื่องบินก็บินต่ำลง และบินวนอยู่ 1 รอบ จึงมองเห็นตัวเมืองเชียงตุงชัดเจน สังเกตเห็นว่าเป็นเมืองที่มีภูเขาอยู่ล้อมรอบทุกด้าน มีหนองน้ำใหญ่อยู่กลางเมือง รอบหนองน้ำเป็นบ้านเรือนและวัดวาอาราม เมื่อมองจากเครื่องบินจึงเห็นชัดเจนว่า บริเวณเมืองเชียงตุงเป็นทำเลที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับการตั้งเมืองมาตั้งแต่สมัยโบราณ

เมื่อเครื่องบินบินลงแตะพื้นรันเวย์ พวกเราต่างคอยให้นักบินกันยาวนาน ต่างคนต่างคิดว่าเราปลอดภัย และได้ไปถึงเมืองเชียงตุงสมปรารถนาแล้ว เมื่อมองไปรอบๆ สนามบิน ซึ่งเป็นสนามบินขนาดเล็ก เห็นทหารพม่า

คณะเดินทางชุดแรกถึงเมืองเชียงตุง 17 พฤศจิกายน 2537

เวลา 11.30 น. (เมืองไทย) 11.00 น. (เชียงตุง)

4 ไปเชียงใหม่ มุ่งโตเกียว เที่ยวปารีส พักชุนนาน

อาคารสนามบินเชียงใหม่

ตัวเมืองเชียงใหม่ (ถ่ายจากเครื่องบิน)

ขึ้นรักษาการณ์อยู่ทั่วไป เมื่อเครื่องบินจอดสนิทพวกเราจึงเดินลงจากเครื่องบิน เห็นทหารพม่าเดินมาพูดคุยกับนักบินอยู่ครู่หนึ่ง จึงให้พวกเราเดินเข้าไปในอาคารสนามบิน ซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียวหลังเล็ก ๆ เพื่อตรวจหนังสือเดินทาง

วัดหัวข่วง และเห็นมั้งกะโตที่พัก

พวกเรานั่งรออยู่ไม่นานนักก็เรียบร้อย ไม่ต้องตรวจหนังสือเดินทางทีละคนเหมือนสนามบินทั่วๆ ไป เขาคงไว้ใจพวกเรา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูบาอาจารย์และนักวิชาการ จากนั้นก็มีรถตู้มารับพวกเราไปยังโรงแรมเชียงตุง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากสนามบินมากนัก เมื่อถึงโรงแรมเชียงตุง พนักงานของโรงแรมได้นำน้ำหวานและผ้าเย็นมาแจก พร้อมทั้งถูกกัญแจห้องพัก

สำหรับโรงแรมเชียงตุง ซึ่งเป็นโรงแรมที่ผู้เข้าสัมมนามาพักและใช้เป็นสถานที่สัมมนาด้วยนั้น เป็นโรงแรมที่ดีที่สุดของเชียงตุง ลักษณะเป็นบ้านชั้นเดียว มีทั้งหมด 6 หลัง แต่ละหลังมี 3 ห้อง หลังใหญ่สุดมี 6 ห้อง และมีหอประชุมอีก 1 หลัง ทราบว่าโรงแรมเชียงตุงนี้พม่าได้สร้างขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและชาวต่างประเทศ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเชียงตุงเมื่อวันที่ 3-4 มีนาคม 2537 ก็เสด็จมาประทับที่โรงแรมเชียงตุงนี้ ผู้จัดการโรงแรมเป็นชาวพม่า แต่พนักงานของโรงแรมเป็นชาวไทยใหญ่ในเชียงตุง บางคนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยในย่างกุ้ง และพูดภาษาไทยได้ด้วย

ชักม้าชมเมือง

เมื่อผู้เขียนนำกระเป๋าเสื้อผ้าไปเก็บในห้องพัก พบว่า เพื่อนร่วมห้องของข้าพเจ้าชื่อ สุรศักดิ์ ศรีสำอาง เป็นหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ ซึ่งเดินทางมาเครื่องบินเที่ยวแรก ได้นำกระเป๋าเสื้อผ้ามาเก็บไว้ในห้องแล้ว และคงออกไปชักม้าชมเมือง ผู้เขียนจึงถือโอกาสออกไปชักม้าชมเมืองบ้าง เพื่อใช้เวลาให้คุ้มค่าที่มาถึงเชียงตุง อันที่จริงผู้จัดสัมมนาก็มีกำหนดการจะพาไปชักม้าชมเมืองเช่นกัน แต่ต้องรอผู้เข้าสัมมนาที่มาเครื่องบินเที่ยวที่สามก่อน

จุดแรกที่ผู้เขียนออกไปชักม้าชมเมือง คือ วัดพระเจ้าหลวง ซึ่งอยู่ติดกับโรงแรม จุดเด่นของวัด คือ ตั้ววิหาร ซึ่งมีถนนล้อมรอบ เข้าใจว่าคงมาสร้างถนนภายหลัง ตั้ววิหารเป็นทรงจัตุรมุข หลังคาลาดหล่นชันไปรวม 6 ชั้น มีซุ้มประตูเข้าบริเวณวิหารทั้ง 4 ทิศ ด้านตรงข้ามวิหารเป็นบริเวณสังฆาวาส คือ เป็นกุฏิของพระภิกษุสามเณร ถัดจากวัดพระเจ้าหลวงออกไป ผู้เขียนเห็นวัดอีกหลายวัดซึ่งอยู่ใกล้ๆ กัน จึงถือโอกาสเดินชมผ่านหน้าวัดไปก่อน และผ่านหน้าร้านตัดผมซึ่งมีอยู่หลายร้านด้วยกัน แล้วรีบเดินกลับโรงแรม ไม่กล้าเดินออกไปไกลจากโรงแรมมากนัก เพราะยังไม่ชินกับเมืองเชียงตุง

เชียงตุง : จังหวัดหนึ่งของรัฐฉาน

ที่ห้องรับรองของโรงแรม ผู้เขียนได้มีโอกาสซักถามพนักงานต้อนรับของโรงแรมและไกด์ของโรงแรมคนหนึ่ง ชื่อ หน่อคำ จึงทราบเรื่องราวของเชียงตุงในปัจจุบันพอสมควร กล่าวคือ เชียงตุง เป็นจังหวัดหนึ่งของรัฐฉานตะวันออก รัฐฉานของพม่าแบ่งเป็นรัฐฉานตะวันออกกับรัฐฉานตะวันตก รัฐฉานเป็นรัฐที่มีอาณาเขตกว้างขวางมาก มีเมืองดองยีเป็นมหานครหรือเมืองหลวง นอกจากรัฐฉานแล้ว พม่ายังมีรัฐอื่นๆ อีกรวม 6 รัฐด้วยกัน เช่น รัฐคะฉิ่น รัฐชิน รัฐมอญ รัฐระขัน และรัฐคะยา เป็นต้น สำหรับจังหวัดเชียงตุงมีประชากรหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ส่วนใหญ่เป็นไทจีน (ตามชื่อเรื่องสัมมนาในครั้งนี่) รองลงมาเป็นไทใหญ่และไทเหนือ สำหรับไทจีน ไทใหญ่ และไทเหนือ

มีวัฒนธรรมคล้ายกับคนไทยทางภาคเหนืออย่างมาก ส่วนชาวพม่าในเชียงตุง มีอยู่จำนวนน้อยมาก มักเป็นข้าราชการที่รัฐบาลพม่าส่งไปปกครองเมืองเชียงตุง รวมทั้งครูที่ไปสอนตามโรงเรียนของรัฐบาล และพ่อค้าที่ไปค้าขายในตลาดอีกจำนวนหนึ่ง

หนองตุง

เมื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาเที่ยวบินเที่ยวที่สาม เดินทางถึงโรงแรมแล้ว ผู้จัดสัมมนาจึงพาผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งหมดนั่งรถตู้ไปชักม้าชมเมือง จุดแรกๆ ไปคือ นั่งรถรอบหนองตุง ซึ่งมีถนนรอบหนองตุง และมีร้านค้า บ้านเรือน วัตถุประสงค์ชมหนองตุงด้วย วัดที่มองเห็นสว่างงามมาก เพราะตั้งอยู่บนเนินสูงริมหนองตุงด้วย คือ วัดจอมคำ ถ้ามองจากฟากตรงข้ามจะเห็นสวยงามมาก ที่เด่นมากคือ เจดีย์ทรงลังกา มีคอรระฆังและปล้องโกลนเป็นสีทอง กับยังมีเงาทอดลงไปในน้ำด้วย ในหนองตุงมีสะพานข้ามจากฟากหนึ่งไปอีกฟากหนึ่ง และมีร้านอาหารตั้งถ้ำลงไปหนองน้ำด้วย พอดอนคำถึงดึกคืน มีทั้งรำวงและดิสโก้ ทำให้บรรยากาศของความเก่าแก่มาแต่โบราณของหนองตุงเปลี่ยนสภาพไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง

หนองตุง เมืองเชียงตุง

ผู้เขียนขอเล่าถึงตำนานของหนองตุงสักเล็กน้อย เนื่องจากเป็นหนองน้ำเก่าแก่มาแต่โบราณอย่างแน่นอน และคงเป็นถิ่นฐานที่อุดมสมบูรณ์มานานแสนนาน จึงมีชนเผ่าต่างๆ มาอาศัยอยู่รอบหนอง และชื่อเชียงตุงก็คงมีชื่อมาจากหนองตุง เพราะเชียงก็หมายถึง เมือง ตุงก็หมายถึง หนองตุง ตามตำนานการสร้างเมืองเชียงตุงนั้น ปรากฏในตำนานพญาเม็งรายสร้างเมืองเชียงตุงว่า เดิมบริเวณเมืองเชียงตุง เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวลัวะ พญาเม็งรายเสด็จประพาสล่าสัตว์ เห็นเป็นสถานที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะจะเป็นสถานที่สร้างบ้านแปลงเมือง จึงโปรดให้สลักรูปนายพรานงูหมาพาได้ไว้บนคอกย หลังจากนั้นเสด็จกลับมาเมืองเชียงราช แล้วส่งกองทัพไปปราบพวกลัวะ และปราบได้สำเร็จเมื่อปี พ.ศ. 1786 จึงโปรดให้สร้างเวียงขึ้นที่บริเวณหนองตุง เรียกชื่อว่า “เมืองตุงคนบุรี” ตามชื่อหนองและชื่อตุงฤๅษีที่มาทค้ำน้ำในหนองน้ำนั้น

จากตำนานพญาเม็งรายสร้างเมืองเชียงตุง ที่ผู้เขียนคัดลอกมาลงพิมพ์ให้อ่านกันนี้ แสดงให้เห็นว่า เมืองเชียงตุงขึ้นกับเมืองเชียงราชหรืออาณาจักรล้านนาตั้งแต่ พ.ศ. 1786 แล้ว จากนั้นก็มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนา อาณาจักรไทยเรื่อยมา จึงมีวัฒนธรรมเหมือนกับไทยของเรามากกว่าเหมือนกับพม่า

สามจอม เจ็ดเชียง เก้าหนอง สิบสองประตู

เมืองเชียงตุงยังมีชื่ออื่นๆ ที่เรียกกันอีกหลายชื่อ เช่น เมืองเขมรัฐ เมืองตุงคนบุรี เมืองจีน เมืองเงิน สำหรับชื่อเมืองจีนหรือเมืองเงิน คงมาจากแม่น้ำจีน หรือแม่น้ำเงินไหลผ่านนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น เมืองเชียงตุงยังได้รับการขนานนามว่า เป็นดินแดนแห่ง “สามจอม เจ็ดเชียง เก้าหนอง สิบสองประตู” อีกด้วย

สำหรับสามจอม หมายถึง จอมมน จอมคำ หรือจอมทอง และจอมสัก ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านทั้งสาม และคำว่า “จอม” หมายถึง ยอดที่โผล่จากน้ำหรือเนินเขา หมู่บ้านทั้งสามนี้ล้วนแต่เป็นเนินสูงทั้งสิ้น ส่วนเจ็ดเชียง คือหมู่บ้านดั้งเดิมของเชียงตุงก่อนที่มีการขยายออกไป ได้แก่ เชียงฮั่น เชียงจัน

เชียงลาน เชียงงาม เชียงขุ่ม เชียงจิ้น และเชียงจาม ภายหลังมีหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ก็ยังเรียกกันว่า “เชียง” เช่น เชียงกอง เชียงพร้าว เชียงอิน และเชียงคำ เป็นต้น

เก้าหนอง มีหนองตุง หนองแข หนองยาง หนองท่าช้าง หนองแก้ว หนองไค้ หนองป่อง หนองเข้ และหนองผา ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงหนองตุง ซึ่งเป็นหนองใหญ่ที่สุด และหนองยางอีกแห่งหนึ่ง นอกนั้นดินเงินและถูกถม กลายเป็นที่ดั่งบ้านเรือน จึงเหลือแต่ชื่อ เหตุที่มีหนองน้ำถึงเก้าหนองนั้น เพราะสมัยโบราณภูมิประเทศของเชียงตุงเป็นแอ่งกันกระตะ และเป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ ส่วนที่เป็นที่ต่ำหรือที่ลุ่มจึงมีน้ำขังกลายเป็นหนองน้ำอยู่ทั่วไป ส่วนที่เป็นเนินสูงก็สร้างวัด ทำให้มองเห็นสง่าแต่ไกล

สิบสองประตู คือ ประตูเมืองประจำทิศทั้ง 8 ซึ่งสร้างขึ้นครั้งแรก ก่อน 8 ประตู ส่วนอีก 4 ประตู สร้างขึ้นภายหลังจึงรวมได้สิบสองประตู ประตูประจำทิศทั้ง 8 ซึ่งสร้างขึ้นครั้งแรกนั้น มีชื่อว่า ประตูผา ประตูยางบึง ประตูป่าแดง ประตูงามฟ้า ประตูเชียงลาน ประตูเจนเมือง หรือแจ่งเมือง หรือแสงเมือง ประตูยางคำและประตูเหล็ก ประตูที่สร้างภายหลัง 4 ประตู คือ ประตูน้ำบ่อน้อย ประตูมั่งคละ หรือประตูม่าน ประตูโกโก้ และประตูผาหยั่ง (ผาขี้)

นอกจากเมืองเชียงตุงได้รับการขนานนามว่า “ดินแดนแห่งสามจอม เจ็ดเชียง เก้าหนอง สิบสองประตู” แล้วยิ่งไปกว่านั้น เชียงตุงยังได้รับการขนานนามอีกว่า เป็นดินแดนแห่งเมืองร้อยวัดอีกด้วย เพราะเป็นเมืองที่มีวัด ตั้งอยู่ติดๆ กันทั้งในตัวเมืองและนอกเมือง กล่าวกันว่ามีวัดชนวัดที่เดียว ในตัวเมืองมีถึง 35 วัด เช่น วัดจอมทอง วัดเขมินทร์ วัดป่าแดง วัดหัวข่วง วัดพระแก้ว วัดพระเจ้าหลวง วัดเชียงยีน วัดจอมมน วัดนาแข่ง วัดจอมคำ และวัดอินทร์อุปการาม เป็นต้น

วัดพระเจ้าหลวง

วันแรกที่ผู้เขียนเดินทางไปถึงเชียงตุง จุดแรกที่ผู้เขียนออกไปชกม้า-ชมเมือง ก็คือ ชมวัดพระเจ้าหลวง ซึ่งอยู่ใกล้ๆ โรงแรมที่พัก และเป็นวัดที่อยู่

กลางเมืองเชียงคอง และได้เดินผ่านหน้าวัดอีกหลายวัด ได้เห็นว่ามียัดชุนวัด โดยแท้จริง และวันที่ผู้เขียนเดินทางไปถึงเชียงคองวันแรกนั้น ตอนค่ำมีงานวันยี่เป็ง ที่วัดพระเจ้าหลวงด้วย ชาวเมืองเชียงคองแต่งตัวกันอย่างสวยงาม เดินทางไปไหว้พระพุทธรูปในโบสถ์ของวัดพระเจ้าหลวงกันมากมาย และรอบๆ โบสถ์ก็มีชาวเมืองเชียงคองนำของมาขาย มีทั้งของเล่นของเด็ก อาหารประเภทข้าวหลามนำมาเผากันสดๆ น้ำอัดลมกระป๋องจากเมืองไทยก็มี และมีการฟ้อนรำพื้นบ้านให้ชาวเมืองได้ชมด้วย

งานเลี้ยงรับรอง

ผู้เขียนได้เดินชมงานวัดพระเจ้าหลวงพอสมควรแล้ว ก็กลับมาโรงแรมเพื่อร่วมงานเลี้ยงรับรอง ซึ่งจัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงคอง (พลจัตวาจ่อวิน) ข้าราชการของจังหวัดเชียงคอง และอธิการบดีมหาวิทยาลัยพายัพ เริ่มโดยอธิการบดีมหาวิทยาลัยพายัพ (ดร.อำนาจ ทะพิงค์แก) และพลจัตวาจ่อวิน ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงคอง กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมสัมมนา จากนั้น อาจารย์พะนอม แก้วกำเนิด ตัวแทนเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กล่าวเปิดการสัมมนา โดยย้ำว่า การสัมมนาครั้งนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะได้รับความรู้ทั้งจากการฟังคำบรรยายและได้เอกสารที่นักวิชาการได้ค้นคว้าเรียบเรียงอย่างดี จากนั้นก็รับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเป็นอาหารไทยจีน มีชื่อแปลกๆ เช่น ยำจำसान น้ำพริกถูหลน คั่วแกง แกลบหมู ห่อหมกไก่ และลาบหมู เป็นต้น ขณะรับประทานอาหารก็ได้ชมการแสดงและการเล่น (ขับร้อง) ของชาวไทยจีนและไทใหญ่ การแสดงส่วนใหญ่เป็นการฟ้อนรำ มีการเล่นดนตรีประกอบ ส่วนใหญ่เครื่องดนตรีเป็นเครื่องดีดและดีมีลักษณะคล้ายพิณพาทย์ไทยอยู่ 1 ชั้น นับเป็นการฟ้อนรำที่สวยงาม ดนตรีไพเราะ การขับร้อง ก็ไพเราะเช่นกัน

เล่นการพนันในวัด

งานเลี้ยงรับรองเลิกเมื่อราวสามทุ่มครึ่ง เพื่อนร่วมห้องชวนไปชมวัดยามดึกอีก ปรากฏว่างานวัดพระเจ้าหลวงเลิกไปแล้ว พวกเรา 5 คนจึงเดิน

เรื่อย ๆ ไปยังอีกวัดหนึ่ง ซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ไม่ทันถามว่าชื่อวัดอะไร เมื่อเดินเข้าไปในบริเวณวัดจึงพบชาวเมืองเชียงคองจำนวนมากกำลังสนุกสนานและคร่ำคร่ำกับการเล่นการพนันนานาชนิด และเล่นกันอย่างเปิดเผย มีมากมายหลายกลุ่ม หลายวง เห็นผู้เล่นโยนเงินให้เจ้ามือ เมื่อหมดเกมเจ้ามือก็เก็บเงินไปหมด ไม่เห็นผู้เล่นได้เงินคืนสักคน เจ้ามือบางคนเป็นหญิงสาวแต่งตัวสวยงาม การเล่นของเขาคล้าย ๆ กับเล่นไฮโล มีการชักเชือกทอดลูกเต๋าก็มี ลูกกลม ๆ ก็มี พวกเรา 5 คน เดินชมวงนี้ต่อไปอีกวง ได้เวลาพอสมควรก็กลับโรงแรมเพื่อพักผ่อนหลับนอน ก็ผ่านไป 1 วัน 1 คืน

ใส่บาตรด้วยเงิน

รุ่งเช้าผู้จัดสัมมนาให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาชมตลาดเช้าได้ตามอัธยาศัย ผู้เขียนกับคุณสุรศักดิ์จึงออกไปชมตลาดเช้า ซึ่งเรียกว่า “กาดเช้า” ได้เดินสวนทางกับชาวเมืองเชียงคอง แต่งตัวกันอย่างสวยงาม ถึงขั้นน้ำคนละใบ มีทั้งขันเงินและขันทองเหลือง ในขันมีธนบัตรหลายใบ ทราบภายหลังว่า เขาเดินไปใส่บาตรด้วยเงินที่วัดพระเจ้าหลวง มีพระภิกษุสามเณรจากวัดต่างๆ ในเชียงคอง มารับบาตรถึง 500 รูป เขาถือว่าเงินเป็นปัจจัยสี่ด้วย เพราะพระภิกษุสามเณรนำไปซื้อปัจจัยสี่ได้ เสียขายที่ผู้เขียนไม่ได้ไปดูการใส่บาตรด้วยเงินในเช้าวันนั้น ก่อนถึงตลาดเช้าได้เดินผ่านอนุสาวรีย์อิสรภาพ ซึ่งอยู่กลางวงเวียนอนุสาวรีย์อิสรภาพนี้ พม่าได้สร้างขึ้นหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษ เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2491 เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานที่เตือนใจให้ชาวพมามีความรักสามัคคีกัน

กาดเช้า

ที่ตลาดเช้า ซึ่งเรียกกันว่า “กาดเช้า” บ้าง “กาดหลวง” บ้าง ผู้เขียนได้เดินชมทั่ว ๆ ไปก่อนเลือกซื้อของ พบว่า การจัดตลาดเป็นสัดส่วนดีพอสมควร เช่น หน้าตลาดมีที่จอดรถจักรยาน จักรยานยนต์ เมื่อเดินเข้าไปในตลาดจะพบร้านจำหน่ายของร้านานาชนิด ทางซ้ายมือเป็นร้านขายผ้าสำเร็จรูป มีทั้งโสร่ง ผ้านุ่ง ผ้าจากกรุงเทพฯ ก็มี นอกจากร้านขายผ้า ยังมีร้านทองคำ

ของที่ระลึกก็มี ส่วนทางขวามือเป็นร้านอาหาร พวกอาหารพื้นเมือง ก๋วยเตี๋ยว กาแฟ ปาท่องโก๋ โรตีสี และขนม การจัดร้านเรียงเป็นแถว มีระเบียบเรียบร้อยดีพอสมควร ส่วนด้านในเข้าไปมีขายประเภทพืชผัก อาหารแห้ง และเนื้อสัตว์ ผู้เขียนเดินชมตลาดพอสมควรแล้ว ก็เลือกซื้อผ้าถุงสีสวยๆ ลวดลายแปลกๆ ถ้าเงินไม่พอก็มีร้านแลกเงินไทยเป็นเงินจ้าว ซึ่งมีหลายแห่ง อันที่จริงจะซื้อของโดยใช้เงินไทยก็ได้ แต่ถ้าเป็นเงินจ้าวจะสะดวกกว่า เงินจ้าวเป็นของรัฐบาลพม่า ซึ่งพิมพ์เป็นธนบัตร 7 ชนิดด้วยกัน เริ่มจากต่ำสุด คือ 1 จ้าว 5 จ้าว 10 จ้าว 15 จ้าว 45 จ้าว 90 จ้าว และ 200 จ้าว เป็นธนบัตรที่มีราคาสูงที่สุด การใช้เงินจ้าวเราไม่ค่อยคล่อง เพราะมีธนบัตร 15 จ้าว กับ 45 จ้าว ทำให้เสียเวลานับเสียเวลาคิดพอสมควร และเมื่อเทียบกับเงินไทย ก็เทียบง่าย ๆ 4 จ้าว ต่อ 1 บาท หรือ 400 จ้าว ต่อ 100 บาท นั่นเอง

เมื่อเที่ยวชมตลาดเข้าในเมืองเชียงใหม่พอหอมปากหอมคอแล้ว ก็กลับโรงแรมเพื่อรับประทานอาหารเช้า ซึ่งทางโรงแรมจัดให้ มีทั้งกาแฟ ไข่ดาว ขนมปัง นับว่าเป็นอาหารเช้าที่ทันสมัยพอสมควรทีเดียว

วัดจอมคำ

จากนั้นก็ขึ้นรถยนต์ มีทั้งรถตู้และรถเก๋งไปยังวัดจอมคำ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากโรงแรมมากนัก วัดจอมคำตั้งอยู่บนเนินสูง ถ้ามองจากฝั่งตรงข้ามของหนองตอง จะเห็นเจดีย์ของวัดสว่างามมาก เป็นวัดหนึ่งในดินแดน 3 จอม คือ จอมทอง (จอมคำ) วัดนี้สร้างขึ้นในสมัยเจ้าฟ้าเจ้าฟ้าแก้ว ซึ่งเป็นเจ้าฟ้าองค์ที่ 5 ของเชียงใหม่ ผู้เข้าร่วมสัมมนาเดินเข้าไปในโบสถ์ของวัดจอมคำ ซึ่งใช้เป็นสถานที่สัมมนาด้วย เนื่องจากยังไม่ถึงเวลาสัมมนา ผู้เขียนจึงถือโอกาสกราบพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธานในโบสถ์ และยังมีพระพุทธรูปทั้งนั่งและยืนอีกหลายองค์ พระพุทธรูปทุกองค์มีผ้าห่มด้วย และได้เดินดูรอบโบสถ์ ซึ่งมีภาพเขียนที่ผนังโบสถ์ เป็นภาพลงรักปิดทองสวยงามมาก มีชาวเชียงใหม่มาคอยต้อนรับพวกเราหลายคน ผู้เขียนจึงถือโอกาสทักทายและพูดคุยด้วย บางคนก็พูดภาษาไทยได้ จึงพูดคุยกันรู้เรื่อง

พระพุทธรูปภายในวิหารวัดจอมคำ

สถานที่สัมมนาวิหารวัดจอมคำเมืองเชียงตุง

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงในอดีตและปัจจุบัน

ที่วัดจอมคำซึ่งเป็นสถานที่ที่สัมมนา ผู้เข้าร่วมสัมมนานั่งกับพื้น โบริสต์เพื่อฟังคำบรรยาย นับว่ามีบรรยากาศแบบไทยดี อาจารย์รุจพร ประชา-เดชสุวรรณ ผู้นำในการเดินทางมาสัมมนาครั้งนี้ ได้เริ่มสัมมนาด้วยการกล่าว แนะนำพระอธิการอนันท์ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดท่ากระดาศ จังหวัดเชียงใหม่ ท่านเป็นชาวไทยจีนในเชียงตุง เคยบวชเณรในเชียงตุง แล้วย้ายไปอยู่วัดท่ากระดาศจนได้เป็นเจ้าอาวาส ปัจจุบันท่านกลับมาฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ในเชียงตุง และในการสัมมนาครั้งนี้ ท่านจะช่วยเป็นล่าม แปลคำบรรยายของวิทยากรท้องถิ่นด้วย จากนั้นท่านได้แนะนำวิทยากรท้องถิ่นท่านแรก คือ พ่ออาจารย์หนานหล้า ซึ่งเป็นชาวเชียงตุงอาวุโส มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงในอดีตเป็นอย่างดี พ่ออาจารย์หนานหล้าได้เริ่มบรรยาย เรื่อง “วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงในอดีตและปัจจุบัน” ซึ่งพ่อหนานหล้าได้เขียนเอกสารเป็นภาษาไทยจีนแล้วปริวรรต โดย อุณาโกล โรเจอร์ เป็ลดิเชร์ ผู้เขียนฟังคำบรรยายและอ่านคำบรรยายที่ปริวรรตแล้วก็พอรู้เรื่องบ้าง ถ้าหากผู้สัมมนาเป็นชาวเชียงใหม่โดยกำเนิด จะฟังและอ่านคำบรรยายรู้เรื่องได้ดี ผู้เขียนจับประเด็นได้พอสมควร ที่น่าสนใจก็คือ ท่านได้บรรยายถึงอาชีพของชาวเชียงตุงตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการพัฒนา คือ มีอาชีพทางการเกษตร ทั้งทำนา ทำสวน เลี้ยงปลาในหนอง ปลูกผัก และมีกรับันหม้อ คนโท (แปงน้ำดัน) กระโถน (ก้อกหมาก)

พระพุทธศาสนาในเชียงตุง : อดีต-ปัจจุบัน

ต่อจากนั้นเป็นการบรรยายของพระครูครูบาสังฆนายกเขมจารี วัดหลวงเชียงยืน เรื่อง “พระพุทธศาสนาในเชียงตุง : อดีต-ปัจจุบัน” ซึ่งส่วนมากท่านอ่านจากเอกสารที่พิมพ์แจก เอกสารที่แจกท่านรวบรวมจากตำนานพุทธศาสนาเมืองเขมรัฐเชียงตุง และท่านได้แต่งเพิ่มเติมด้วย

หลังจากฟังคำบรรยายของพระครูครูบาสังฆนายกเขมจารี (ซึ่งท่านเป็นสังฆนายกเมืองเชียงตุงด้วย) แล้วก็ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ซึ่ง

ทางวัดและชาวบ้านได้เลี้ยงอาหารผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยจัดเลี้ยงภายในโบสถ์นั่นเอง มีโต๊ะเล็กๆ วางอาหารพื้นเมืองเต็มโต๊ะ ทราบว่าชาวบ้านทำอาหารพื้นเมืองมาจากบ้าน มีอาหารแปลกๆ เช่น ข้าวแฉ่งพิน (เป็นถั่วเหลืองบดคล้ายเต้าหู้) แกงผักขม น้ำพริกอีเมียด เนื้อส้ม จ๋อมี ลาบหมู แจ ผักชู (รากผัก) เวลารับประทานอาหารก็นั่งกับพื้น เหมือนทานอาหารขันโตกเมืองเหนือ

วัดอินทร์บุปผาราม

เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เดินไปวัดอินทร์บุปผาราม ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับวัดจอมคำ ขณะที่เดินไปสังเกตได้ชัดเจนว่า วัดจอมคำอยู่บนเนินสูง เพราะเป็นการเดินลงจากเนินชัดเจน เมื่อถึงวัดอินทร์บุปผาราม พวกเราได้รับการต้อนรับจากนักเรียนมัธยมตั้งแต่แถว 2 ฟากถนน ตั้งแต่ประตูวัดจนถึงโบสถ์ พร้อมทั้งมีการบรรเลงดนตรีต้อนรับด้วย

พระอธิการอานนท์และคณะชาวไทยจีนที่มาต้อนรับ ณ วัดอินทร์บุปผาราม เมืองเชียงคอง

พวกเราเดินเข้าไปในโบสถ์ เมื่อนั่งกับพื้นกันเรียบร้อยแล้ว พระอธิการอานนที่ได้แนะนำว่าจะมีการขับเสนา ตอนรับพวกเรา โดยมีชาย 2 คน หญิง 1 คน เป็นผู้ขับเสนา และอธิบายให้ฟังว่า เสนาเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทจีน คำร้องมีฉันทลักษณ์คล้ายๆ ร่ายยาว พวกเราฟังขับเสนากันพอรู้เรื่องบ้าง บางคำมีเนื้อร้องเป็นการต้อนรับพวกเรา แต่ก็ยอมรับว่าเป็นการขับร้องที่ไพเราะมากที่สุด

สังเกตดูพระพุทธรูปในโบสถ์ พบว่ามีหลายองค์ แต่ละองค์ได้รับการห่มผ้า ด้านหลังองค์พระมีจุ่มสวยงามมาก ทั้งผนังและเสามีลวดลายลงรักปิดทองด้วยคล้ายๆ กับที่วัดจอมคำ แสดงว่าในเชียงใหม่ขมทำลงรักปิดทองตามเสาและฝาผนังโบสถ์วิหารกันมาก

ขับเสนาเมืองเชียงใหม่ วัดอินทร์อุปหาราม

ฟ้อนพื้นบ้าน

หลังจากพวกเราฟังการขับเสนาในโบสถ์แล้ว ทางวัดได้จัดการฟ้อนกลางแจ้งให้ชมอีก โดยเริ่มจากการร้องเพลง “เพื่อสามัคคี” ซึ่งเพลงนี้เคยเป็นเพลงชาติของเมืองเชียงใหม่ เมื่อครั้งที่มีเจ้าฟ้าครองอำนาจอยู่ แต่ปัจจุบัน

คงร้องเพลงนี้ให้แขกเมืองฟังเท่านั้น ลักษณะของท่านองเพลงเหมือนเพลงสามัคคีชุมนุมของไทยเรามาก จากนั้นมีการพ้อนพื้นบ้านของเชียงตุงให้ชมหลายชุด ซึ่งมีชื่อแปลกๆ เช่น พ้อนพื้นดาด รำนางหอมนวล พ้อนรำนางนาค พ้อนสิงโตไทใหญ่ มีกลองยาวประกอบ พ้อนไฟเทียน พ้อนหางนกยูง คอท้ายสุดด้วยร่าวง ซึ่งมีการร้องเพลงร่าวง ท่านองเพลงร่าวงของไทยอีกเช่นกัน สำหรับการพ้อนชุดต่างๆ ที่แสดงให้ชมนี้ เป็นพ้อนของไทใหญ่และไทจีน ซึ่งถือว่าเป็นการพ้อนพื้นบ้าน เข้าใจว่ามีเฉพาะในเชียงตุงเท่านั้น น่าชื่นชมที่เขาขังอนุรักษ์ไว้ และเป็นมรดกชาติที่พวกเราได้ชมในครั้งนี้

การแสดงกลุ่มเยาวชนสตรีไทจีน

วัดจอมมน/ต้นยางขาว/กำแพงเมืองและป้อมของเมืองเชียงตุง

จากนั้นพวกเราได้ขึ้นรถยนต์ไปยังวัดจอมมน ซึ่งเป็นวัดตั้งอยู่บนเนินสูงพอสมควร สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองเชียงตุงหลายด้าน บริเวณวัดมีซากของกำแพงเมืองและป้อมของเมืองเชียงตุงมาแต่โบราณ นับว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะสามารถมองเห็นข้าศึกได้ไกลและชัดเจนมาก และบนเนินสูงนี้มีต้นไม้ยางขาวขนาดใหญ่อยู่ 1 ต้น มีป้ายเขียนข้อความเป็นภาษาไทยด้วย ผู้เขียนจดข้อความไว้ด้วย มีข้อความว่า

เป็นต้นไม้ยางที่ปลูกเมื่อ พ.ศ. 2295 (มีอายุถึง 243 ปี) สูง 218 ฟุต วัตรอบอก 36.5 ฟุต วัตรอบโคนราก 39.8 ฟุต มีตำนานเล่ากันต่อๆ มาว่าเป็นต้นไม้ที่เจ้าชาย 3 พระองค์ พี่น้องปลูกไว้คนละต้น เพื่อเป็นที่ระลึกก่อนแยกย้ายกันไปครองเมืองต่างๆ ฟังดูก็น่าเชื่อ เพราะเป็นต้นไม้สูงใหญ่มาก เขาคงรักษาไว้ได้เพียงต้นเดียว อีก 2 ต้นคงตายไปแล้ว พวกเราได้เดินดูบริเวณวัดไม่มีโบราณสถานอะไรเหลืออยู่ นอกจากซากกำแพงเมืองและป้อม ซึ่งมีอิฐก้อนใหญ่มาก เมื่อขึ้นไปยืนบนซากกำแพงเมือง มองเห็นทิวทัศน์และตัวเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งหนองคูงามยามมากทีเดียว

ภัตตาคารริมหนองคู

จากวัดจอมมณพวกเราได้เดินทางไปยังริมหนองคูอีกครั้งหนึ่ง ให้พวกเราได้พักผ่อนชมทิวทัศน์รอบหนองคู มองเห็นเจดีย์วัดจอมทองสว่างมาก รวมทั้งต้นยางสูงเด่นที่พวกเราได้ไปชมมาเมื่อครั้งนี้ด้วย

ที่ริมหนองคูยามเย็น เริ่มมีคนนำอาหารว่างมาวางขายบ้างแล้ว เช่นขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่มทั้งเป็นขวด และกระป๋องจากเมืองไทย ทราบว่าตอนค่ำจะมีขายกันมาก เพราะอยู่ใกล้ภัตตาคารริมหนองคู ผู้เขียนได้ถามเด็กสาวคนหนึ่งซึ่งกำลังนั่งขายอาหารว่างอยู่ว่า ภัตตาคารริมหนองคูมีคนมาทานอาหารกันตอนไหน เพราะดูเงียบไม่มีคนเลย เด็กสาวคนนั้นตอบว่า ตอนค่ำถึงดึกจะมีคนมาทานอาหารกันมาก พร้อมทั้งฟังดนตรีและเดินดิสโก้ เด็กสาวคนนั้นเล่าว่า ตัวเองก็เข้าไปเดินด้วย ซ้ำยังมีรายได้คืนละ 100-200 จ้าดด้วย ผู้เขียนถามอีกว่า ระหว่างดิสโก้กับพักผ่อนเมืองชอบอะไรมากกว่ากัน เด็กสาวคนนั้นตอบว่า ชอบดิสโก้มากกว่า เป็นที่น่าสังเกตว่า ตอนค่ำเพื่อนๆ ที่ไปสัมมนาด้วยกันได้ไปสังเกตการณ์ที่ภัตตาคารดังกล่าว ปรากฏว่าชาวเมืองเชียงใหม่สนุกสนานกับการเดินดิสโก้กันมาก รวมทั้งเด็กสาวบางคนก็เพื่อนให้พวกเราชมเมื่อตอนบ่ายก็ไปเดินดิสโก้ด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งที่วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้าไปครอบงำชาวเชียงใหม่แล้ว

ตอนเย็นผู้จัดสัมมนาได้พาพวกเราไปรับประทานอาหารจีนที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง ทราบว่าเป็นภัตตาคารที่ทำอาหารจีนอร่อยที่สุดในเชียงตุง จากนั้นก็พากลับโรงแรมเพื่ออาบน้ำแต่งตัว ไปฟังคำบรรยายในตอนค่ำ ผู้บรรยาย คือ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร กับ ดร.รัตนาพร เศรษฐกุล เรื่องที่บรรยายคือ เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับล้านนา : ศาสนาและการเมือง” นับว่าเป็นการบรรยายที่น่าสนใจมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับล้านนา : ศาสนาและการเมือง

จากการฟังคำบรรยายของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ทำให้ทราบว่า อาณาจักรล้านนากับเชียงตุงที่ปรากฏในตำนานมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เชียงตุงเคยเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรล้านนามาก่อนด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการแต่งงานกันระหว่างราชวงศ์ของเชียงตุง เชียงตุง เชียงรุ่ง (ปัจจุบันอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน) และเชียงทอง(ปัจจุบัน คือ หลวงพระบาง)

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กล่าวถึงเรื่องย่อตำนานมูลศาสนา ฝ่ายวัดยางกวง เชียงตุงตอนหนึ่งว่า “เมื่อ พ.ศ. 1882 พระยาผวย (ราชวงศ์มังราย) ให้โอรสชื่อเจ้าอ้าย เจ็ดพันตุมากินเมืองขิ่น (เชียงตุง) และส่งพระมหาเถระมาด้วย 5 รูป ให้เมืองขิ่นเป็นเมืองสังฆะ” แสดงว่าอาณาจักรล้านนากับเชียงตุงมีความสัมพันธ์กันทั้งทางการเมืองและศาสนา และอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า “พ.ศ. 1917 พระมหาสวามี เจ้าสุชาโค อยู่เมืองเซลียง ได้ไปศึกษาที่เมืองมลาน (พม่า) ได้พาเจ้าอินทประยาไปเผยแผ่ศาสนาที่เชียงตุง เป็นครั้งที่สองและครั้งที่สาม พ.ศ. 1973 พระมหาธรรมกำเพ็ชรนำศาสนา นิกายลังกาวงศ์ใหม่ หรือฝ่ายป่าแดงจากลังกามาถึงเชียงใหม่ และส่งพระโสมจิตเดระไปเผยแผ่ศาสนาในเชียงตุง พ.ศ. 1983”

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร มีความสนใจในตำนานและศิลปจารึกมาก และตำนานที่ท่านนำมาอ้างอิงเกี่ยวกับเชียงตุง ล้วนน่าสนใจทั้งสิ้น

ตำนานเมืองเชียงตุง : ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของรัฐไท

อาจารย์ ดร.รัตนพร เศรษฐกุล อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ ได้บรรยายต่อเรื่อง “ตำนานเมืองเชียงตุง : ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของรัฐไท” ก็น่าสนใจเช่นกัน ดร.รัตนพร กล่าวตอนหนึ่งว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ไทส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นชายแดนติดต่อกันระหว่างประเทศไทย พม่า จีน ลาว และเวียดนาม สถานภาพทางการเมืองของดินแดนเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่สิ่งที่คงอยู่ คือ วัฒนธรรมร่วม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย...เชียงตุงจึงเป็นเสมือนศูนย์รวมของวัฒนธรรมไทย โดยการสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐไทอื่นๆ ที่อยู่รายรอบ ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับเพื่อนบ้านไทเหล่านี้มีความสำคัญยิ่ง...”

ดร.รัตนพร ได้กล่าวถึงที่ตั้งของเชียงตุงว่า เป็นรัฐที่สำคัญที่สุดทางใต้ของกลุ่มรัฐฉาน ทิศเหนือติดต่อกับเมืองเลมและสิบสองปันนาของจีน ทางตะวันออกจดแม่น้ำโขง ทางใต้ติดต่อกับภาคเหนือของไทย ทางตะวันตกจดแม่น้ำสาละวิน เชียงตุงมีภูเขาล้อมรอบ เปรียบเหมือนกับเป็นเกาะกลางภูเขา จากการศึกษาตำนานเมืองเชียงตุง พบว่า ไทยมีความสัมพันธ์กับเชียงตุงมานาน การเดินทางจากเชียงใหม่ผ่านเชียงราย เชียงแสน เชียงลาน เมืองของไปถึงเชียงตุงได้โดยสะดวก

งานวันยี่เป็ง

หลังจากฟังคำบรรยายแล้ว เพื่อนๆ ชวนไปชมงานวันยี่เป็งที่วัดพระเจ้าหลวง ซึ่งมีเป็นวันที่สอง พบว่า ยังมีคนมาชมงานกันมาก เนื่องจากมีการฟ้อนกลางแจ้งเหมือนกับที่ฟ้อนให้พวกเราชมที่วัดอินทร์บุปผารามเมื่อตอนบ่าย ไม่ทราบว่าชุดเดียวกันหรือเปล่า จากนั้นก็กลับโรงแรมเพื่อพักผ่อนหลับนอน เพราะวันรุ่งขึ้นมีรายการทัศนศึกษาหมู่บ้านด้วย

กาแฟเชียงตุง

รุ่งขึ้นเช้าวันที่สอง ที่ผู้เขียนอยู่ในเชียงตุง ผู้เขียนกับคุณสุรศักดิ์ได้ออกไปเที่ยวตลาดเช้ากันอีก ลองดื่มกาแฟที่ร้านริมถนนหน้าตลาด ทราบว่าเป็นร้านที่เก่าแก่ (กาแฟราคาถูกถ้วยละ 15 จ๊าด ราว 4 บาท) มีปาท่องโก๋ตัวใหญ่กว่าของไทยเรา และโรตีสายเปลือกดี จากนั้นก็ไปเดินดูสินค้า แล้วกลับมาโรงแรมเพื่อรับประทานอาหารเช้าต่ออีก ซึ่งเป็นอาหารที่ทันสมัยเช่นเคย มีทั้งกาแฟ ขนมปัง ไข่ดาว เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงตุง

จากนั้นเป็นการบรรยายของ ดร.ราญ ฤนาท ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ แต่พูดภาษาไทยชัดเจนนมาก ดร.ราญ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยพายัพ มีความสนใจและค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงตุงมานาน และได้บรรยายเรื่อง “กลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงตุง” ให้พวกเราฟัง และมีเอกสารเป็นภาษาอังกฤษแจกด้วย ในเอกสารมีภาพซึ่งถ่ายเอกสารมาจากวารสาร THE NATION A GEOGRAPHIC MAGAZINE ฉบับเดือนสิงหาคม 1930 (พ.ศ. 2473 หรือ 64 ปีล่วงมาแล้ว) แจกด้วย ภาพดังกล่าวเป็นภาพชนกลุ่มน้อยในรัฐฉานเมื่อ 60 กว่าปีมาแล้ว ดร.ราญ กล่าวว่า ไทขิ่นเป็นประชากรที่มีมากที่สุดอยู่ในเชียงตุง คือ มีราว 50% ของประชากรทั้งหมดในเชียงตุง เชียงตุงมีประชากรทั้งหมดราว 2 แสนคน แสดงว่ามีไทขิ่นราว 1 แสนคน นอกจากนั้นมีทั้ง ข่า ว้า และปะหล่อง

หลังจากนั้นผู้จัดสัมมนาได้พาผู้เข้าร่วมสัมมนาไปทัศนศึกษาหมู่บ้านยางกวง ดงสี่ หมู่บ้านป่า ซึ่งมีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ โดยมีรถตู้ รถรับจ้าง ป้ายดำ หลายคันพาผู้เข้าสัมมนาไปหมู่บ้านดังกล่าว

วัดยางกวง

แห่งแรกที่เราไปแวะชม คือ วัดยางกวง ซึ่งเป็นวัดอยู่บนเนินสูง พวกเขาต้องลงจากรถแล้วเดินขึ้นไปบนเนินสูง เข้าไปในโบสถ์ ซึ่งมีพระพุทธรูปเก่า

แก่ 2 องค์ มีธรรมาสน์สวยงามมาก ภายในโบสถ์มีเสา 4 แถว มีกำแพงล้อมรอบบริเวณวัดทั้ง 4 ด้าน วัดยางกวงเป็นวัดเก่าแก่มาก สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1898 ซึ่งมีตำนานมูลศาสนา ฝ่ายวัดยางกวง ที่ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร นำมาพิมพ์แจกผู้เข้าร่วมสัมมนาด้วย ตำนานดังกล่าวก็คงมาจากวัดนี้ และยังเชื่อกันในตำนานว่า พระเจ้าเจ็ดพันตุ้ที่มาจากเชียงรายคงได้สร้างวัดนี้ขึ้น เพราะเป็นทำเลที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเนินสูง

วัดยางกวง เชียงตุง

จากวัดยางกวงได้ไปชมหมู่บ้าน ลักษณะของบ้านเป็นชั้นเดียวแบบได้ดูสูง ใช้ก้อนหินขนาดใหญ่รองเสาบ้าน บนบ้านเป็นห้องใหญ่ แบ่งส่วนเป็นครัว และเก็บข้าวเปลือกด้วย ข้างฝาบ้านมีหิ้งและแจกันใส่ดอกไม้สดด้วย ทรบว่าเป็นหิ้งบูชาผีประจำเรือน ข้างบ้านมีพ้อมขนาดใหญ่ แต่ไม่มีข้าวเก็บไว้ในพ้อม เพราะนำไปเก็บไว้บนบ้านหมด พบกระเดื่องดำข้าวแต่ไม่ได้ใช้แล้ว

แม่น้ำขิ่น

ออกจากหมู่บ้านยางกวงแฉะดูน้ำขิ่น (แม่น้ำขิ่น) ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองไม่มากนัก น้ำไหลช้าๆ ทราบว่าไหลไปลงแม่น้ำโขงด้วย ริมแม่น้ำเป็นนาข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว รถแล่นต่อไปตามถนนที่ไม่ดีนัก ทั้งขรุขระและมีฝุ่น สะพานข้ามคลองบางแห่งใช้ต้นมะพร้าวทำ เมื่อรถผ่านทำให้หวาดเสียว และดูการตีข้าว เป็นการนวดข้าวแบบเก่าที่ชาวบ้านยังนวดข้าวแบบเก่าอยู่

แม่น้ำขิ่น นอกเมืองเชียงตุง

บ้านดงสี่ : หมู่บ้านไทเหนือ

ผู้เข้าสัมมนามาถึงหมู่บ้านดงสี่ ซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงตุงราว 5 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านชาวไทเหนือ อยู่กลางทุ่งนา มีประชากรราว 1 พันคน 100 หลังคาเรือน มีอาชีพทำนา ทำสวน และปลูกผัก หมู่บ้านนี้มีคนอาศัยอยู่เมื่อประมาณ 120 ปีล่วงมาแล้ว

บ้านตงสี่ เชียงตุง

หมู่บ้านตงสี่ นอกเมืองเชียงตุง

พวกเราเข้าไปในโบสถ์วัดตงสี่ ซึ่งชาวบ้านทำพิธีदानก้วยสลากในวันนี้ ให้พวกเราได้ชมพิธีและต้อนรับพวกเราด้วยการเลี้ยงอาหารพื้นเมือง อาหารมีลักษณะคล้ายเส้นก้วยเตี่ยวใส่น้ำ ผักดอง และน้ำพริก ซึ่งก็พอทานได้บ้าง แต่ผู้จัดสัมมนาเตรียมข้าวเหนียว ไก่ย่าง แจกพวกเราติดตัวไปทานด้วย เมื่อรับประทานอาหารแล้ว พวกเราได้ชมพิธีदानก้วยสลากหรือพิธีการกินสลาก คือ การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือ

ทำบุญเพื่อกุศลในภายหน้าของชาวบ้านดงสี ซึ่งมานั่งอยู่ก่อนที่พวกเราจะไป ถึง และมีชะลอมใส่ของกระจุกกระจิก เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม ผงซักฟอก และอื่นๆ พร้อมกับธนบัตร บีกบนชะลอมด้วย เพื่อนำมาถวาย พระสงฆ์ ทำให้พวกเราได้เห็นพิธีदानก๋วยสลากที่เหมือนๆ กับภาคเหนือของไทยเรา

นอกจากนี้พวกเรายังได้ชมของเก่าต่างๆ ที่ชาวบ้านและทางวัดนำมาให้ชม เช่น สมุดข่อยภาษาไทยเหนือ ก๊อผ้า ภาชนะเครื่องเงินประเภท กระบุง กระจาด ฟาน พระพุทธรูปซึ่งทำพระพักตร์ เป็นสีทองบ้าง สีขาวบ้าง และรูปแกะสลักหินเป็นรูปสิงห์ รูปช้าง เป็นต้น ซึ่งของเก่าเหล่านี้ คือ ศิลปะพื้นบ้านของหมู่บ้านดงสี

ผู้เขียนได้มีโอกาสนพุดคุยกับเด็กๆ ว่าเรียนหนังสือหรือเปล่า และมีครูสอนไหม เด็กๆ เล่าว่า กำลังเรียนหนังสือในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีครูสาวชาวพม่าเป็นผู้สอน และชี้ให้ดูครูสาวชาวพม่า 2 คน ซึ่งมาร่วมพิธีदानก๋วยสลากในโบสถ์ด้วย

บ้านป้าว : ชนกลุ่มน้อยปะหล่อง

พวกเราออกจากวัดดงสีด้วยความประทับใจ เพื่อไปยังบ้านป้าว ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อย คือ ปะหล่อง หมู่บ้านนี้ห่างจากตัวเมืองเชียงตุง ประมาณ 4 กิโลเมตร ดูหมู่บ้านแล้วค่อนข้างยากจน ลักษณะบ้านได้ถุนสูง สกปรก เพราะเลี้ยงวัว เลี้ยงหมูด้วย มีน้ำครำได้ถุนบ้านไหลออกมาถึงหน้าบ้าน บ้านมุงแฝกเป็นส่วนใหญ่ มีหลังหนึ่งมุงกระเบื้องและทาสีด้วย ทราบว่าเป็นบ้านของนายบ้าน (คล้ายๆ ผู้ใหญ่บ้านของไทย) กลางหมู่บ้านมีโรงเรียน ซึ่งอาจจะเทียบได้กับเสาหลักบ้าน คือ ฝึในระดับหมู่บ้าน ถ้าเป็นระดับเมืองจะมีเสาหลักเมืองหรือเสาอินทขิล ซึ่งเปรียบเสมือนศิวารักษ์ระดับเมืองนั่นเอง สำหรับโรงเรียนกลางหมู่บ้านป้าวนี้ มีเสาเป็นสัญลักษณ์ เขาจะมีพิธีไหว้โรงเรียนปีละ 3 ครั้ง คือ เดือน 6 ซึ่งถือเป็นปีใหม่ของเขาคั้งหนึ่ง เดือน 9 เข้าพรรษาครั้งหนึ่ง และเดือน 12 ออกพรรษาอีกครั้งหนึ่ง

หมู่บ้านปะหล่อง เมืองเชียงตุง

หมู่บ้านปะหล่อง เมืองเชียงตุง

ออกจากบ้านป่าก็เย็นมากแล้ว ผู้จัดสัมมนาพาไปรับประทานอาหารเย็นที่ร้านอาหารร้านเดียวกันกับที่ไปรับประทานอาหารเย็นวันวาน แล้วพากลับโรงแรมเพื่ออาบน้ำแต่งตัวไปฟังคำบรรยายในภาคค่ำต่อ

วรรณกรรมไทจีนเปรียบเทียบวรรณกรรมล้านนา

ตอนคำผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เข้าฟังคำบรรยายของ รศ.ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์ รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งอาจารย์สนใจและค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมไทจีนและวรรณกรรมล้านนามาก ได้บรรยายให้ผู้เข้าสัมมนาฟังในเรื่อง “วรรณกรรมไทจีนเปรียบเทียบวรรณกรรมล้านนา” ซึ่งมีเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น วรรณกรรมไทจีนมีมากมาย มีผู้รวบรวมและจัดทำเรื่องย่อไว้ถึง 270 เรื่อง โดยปริวรรตเป็นอักษรไทยด้วย ปรากฏว่าวรรณกรรมไทจีนหลายเรื่อง มีเรื่องราวคล้ายคลึงกับวรรณกรรมล้านนา หลายเรื่องคล้ายคลึงกับวรรณกรรมลาว และหลายเรื่องเป็นเรื่องที่แพร่หลายทั่วไปในท้องถิ่นอื่นๆ ของไทยด้วย เพราะมีแหล่งที่มาเดียวกัน รศ.ดร.ประคอง ได้ยกตัวอย่างให้ฟังล้วนน่าสนใจทั้งสิ้น

เมื่อ รศ.ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์บรรยายจบแล้ว ดร.อำนาจ ทะพิงค์แก ได้กล่าวปิดสัมมนา โดยชี้ว่า การมาสัมมนาเรื่องไทจีนในเชียงตุงครั้งนี้คงจะเอื้อประโยชน์ทางวิชาการอย่างมาก ซึ่งก็สมจริง เพราะผู้เขียนได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมมนามาเขียนเรื่องราวของเชียงตุงให้ผู้อ่านได้อ่านกัน ณ ที่นี้

งานวัดป่าแดง

ถึงแม้จะปิดสัมมนาเป็นทางการไปแล้ว แต่ผู้จัดสัมมนายังมีมิตรจิตมิตรใจพาผู้เข้าสัมมนาไปวัดป่าแดงอีก โดยจัดรถตู้พาไป ประกอบกับทางวัดจัดงาน พวกเราจึงได้ชมงานวัดด้วย สำหรับวัดป่าแดง เป็นวัดที่อยู่ในตัวเมืองเชียงตุง ไม่ไกลจากโรงแรมที่พักมากนัก ในการสัมมนาครั้งนี้ นอกจากมีเอกสารเรื่องย่อตำนานมูลศาสนาวัดยางกวง ที่ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร นำมาแจก ยังมีเอกสารเรื่องย่อตำนานมูลศาสนาวัดป่าแดงมาแจกอีกด้วย และในตำนานนี้กล่าวว่า พระสงฆ์วัดยางกวงกับวัดป่าแดงทะเลาะวิวาทกันเป็นเวลายาวนาน แต่ภายหลังพระสงฆ์ทั้งสองวัดก็ประนีประนอมกันได้

พระอุปัชฌาย์วันมาศ (เงินบริจาค) วัดป่าแดงหลวง เชียงคอง

วัดป่าแดงเป็นวัดที่พระยาสิริธัมมจุฬา เจ้าเมืองเชียงคองบัญชาให้สร้างเพื่อถวายพระโสมจิตระเดระ ซึ่งไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองเชียงคอง เมื่อปี พ.ศ. 1989 นับว่าเป็นวัดที่เก่าแก่สร้างมาแล้วกว่า 500 ปี โบราณวัตถุที่ผู้เขียนได้พบ คือ ศิลาจารึกที่ถูกทางวัดทาสีเหลืองหมดทุกด้าน ทราบว่าจารึกเป็นภาษาไทยซิ่นโบราณ พวกเราได้เดินดูว่าทางวัดจัดงานอย่างไร ปรากฏว่ามีการจุดพลุได้สวยงามมาก และมีการละเล่นต่างๆ เช่น ฟ้อนรำ คนตรีสากล มีเพลงไทยสากลบางเพลงด้วย เวลาโฆษกพูด บางคำมีภาษาไทยปนด้วย จึงรู้เรื่องบ้าง เช่น คำว่า “นักศึกษาโรงเรียน” แสดงว่าเขานำภาษาไทยบางคำของเราไปใช้ ชาวเมืองเชียงคองมาชมงานวัดกันพอสมควร เมื่อได้เวลาพอสมควร พวกเราก็กลับโรงแรมเพื่อพักผ่อนหลับนอนเป็นคืนสุดท้ายที่เชียงคอง

ชักม้าชมเมืองยามเช้าตามอรัญชัย

ตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ผู้จัดสัมมนาให้ผู้สัมมนาชักม้าชมเมืองตามอรัญชัยก่อนที่จะขึ้นเครื่องบินกลับเชียงราย ผู้เขียนกับคุณสุรศักดิ์จึงไปตลาดอีกครั้งหนึ่ง และดื่มกาแฟ ปาท่องโก๋ และโรตีกันก่อน เพราะเช้านี้ไม่มีเสียงอาหารที่โรงแรม จากนั้นก็ไปหาซื้อผ้าซื้อของก่อนกลับ คุณสุรศักดิ์เลือกซื้อเครื่องเงิน เช่น มีดดาบมีปลอกทำด้วยเงินซึ่งเป็นของเก่า เหรียญอังกฤษซึ่งเป็นเหรียญเก่าเช่นกัน ของเก่าเหล่านี้มีขายอยู่หลายร้าน จากนั้นก็กลับโรงแรม

เมื่อถึงโรงแรมแล้ว ยังมีเวลาอีกชั่วโมงเศษที่จะออกเดินทางไปสนามบิน ผู้เขียนยังคิดใจที่จะชมโบราณสถานและวัดในเชียงตุงอีก จึงปลีกตัวเดินไปวัดจอมคำ พบชายสูงอายุคนหนึ่งจึงเดินคุยไปด้วย แถบออกว่าเป็นคนเฝ้าบ้านของเจ้าบุญวาท (ลูกชายของเจ้าฟ้าองค์สุดท้ายของเมืองเชียงตุง) และชวนผู้เขียนเข้าไปชมบ้านของเจ้าบุญวาทด้วย พบว่าเป็นบ้านแบบเก่า ทรงยุโรปใหญ่โตพอสมควร คนเฝ้าบ้านชี้ให้ดูรูปถ่ายของเจ้าบุญวาทซึ่งเสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันลูกชายรับมรดกบ้านหลังนี้ แต่ไปอยู่เมืองลาว แกจึงเฝ้าบ้านไว้ให้ผู้เขียนเห็นดูหนังสือเป็นหนังสือภาษาอังกฤษหลายเล่ม

จากนั้นผู้เขียนได้เดินต่อไปยังวัดจอมคำ เพื่อเดินชมรอบๆ พระธาตุจอมคำอีกครั้งหนึ่ง เข้าไปในโบสถ์เห็นสามเนตรหลายรูปกำลังท่องหนังสือดังลั่นโบสถ์ เป็นภาพที่ประทับใจมาก แล้วเดินไปนมัสการพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน 3 องค์ที่ในวิหาร ก่อนกลับพบพระภิกษุและหญิงสาวชาวไทย 2 คน พระภิกษุแนะนำว่าเป็นบุตรสาวของทหารไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้เขียนได้ซักถามรายละเอียดจากหญิงสาวทั้ง 2 คน พอสังเขปได้ความว่ามีบิดาเป็นทหารไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จริง ขณะนี้ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากผู้เขียนรีบกลับโรงแรม (เพราะผู้จัดสัมมนานัดให้พร้อมกันเวลา 8.30 น. เฉพาะผู้ที่เดินทางโดยเครื่องบินเที่ยวแรก ผู้เขียนจะเดินทางเที่ยวแรกด้วย) ผู้เขียนจึงไม่ได้ถามรายละเอียดมากนัก แม้กระทั่งชื่อของทหารไทยผู้นั้น เมื่อกลับมาเมืองไทยจึงได้อ่านพบในวารสารและหนังสือเกี่ยวกับเชียงตุงว่า ทหารไทยผู้นั้น คือ ส.ท.ทองสุข รัชนีพงษ์ ซึ่งเป็นอดีตทหารไทยสมัยสงครามโลก

ครั้งที่ 2 ได้ร่วมกับทหารไทยเข้ายึดเมืองเชียงตุงได้เมื่อปี 2485 เมื่อสงครามสงบ มีทหารไทยดกค้ำงอยู่ในเชียงตุงหลายนาย แต่ปัจจุบันมีเหลือ ส.ท.ทองสุข เพียงคนเดียว เสียหายที่ผู้เขียนเพิ่งพบลูกสาวของ ส.ท.ทองสุข วันเดินทางกลับพอดี ถ้ามีเวลามากกว่านี้คงได้ไปพบ ส.ท.ทองสุข แน่นอน

หอเจ้าฟ้าเชียงตุง

หอเจ้าฟ้าเชียงตุง(ถูกรื้อหมดแล้ว)

ภายในหอเจ้าฟ้าเชียงตุง

ผู้เขียนเดินกลับโรงแรมผ่านสถานที่ก่อสร้างโรงแรมของรัฐบาลพม่า ซึ่งมีป้ายเขียนบอกไว้ ผู้เขียนทราบมาก่อนว่า สถานที่นี้เดิมเป็นที่ตั้งของหอเจ้าฟ้าเชียงตุง หรือ “วังเจ้าฟ้า” บางคนก็เรียกว่าหอหลวง หรือพระราชวังเชียงตุง เผอิญผู้เขียนได้รับแจกภาพถ่ายของหอเจ้าฟ้าเชียงตุงนี้จากคนขับรถ ซึ่งเป็นภาพขาวดำจากการที่ผู้เขียนศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของหอเจ้าฟ้าเชียงตุงนี้ พบว่า เจ้ารัชนีก่อนแก้วอินแดง กษัตริย์รัชกาลที่ 36 ของเชียงตุง เป็นผู้สร้างขึ้น หลังจากเสด็จกลับจากการประชุมร่วมกับอังกฤษที่ประเทศอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. 2450 โดยสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบอินเดียประยุกต์ผสมแบบอังกฤษและแบบไทยจีน สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระองค์ และยังเป็นประทับของกษัตริย์ต่อมาอีก 2 พระองค์ด้วยกัน ต่อมารัฐบาลพม่าได้เลิกล้มระบบกษัตริย์ในเชียงตุง และต่อมาสั่งให้หรือหอเจ้าฟ้านี้ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2434 เพื่อจะสร้างโรงแรม นับว่าน่าเสียดายอย่างยิ่ง ทราบว่าชาวเชียงตุงก็เสียดายกันมากเช่นกัน แต่ก็ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ จึงเหลือแต่ความทรงจำและภาพถ่าย ซึ่งผู้เขียนก็ได้รับแจกภาพถ่ายหอเจ้าฟ้ามาชุดหนึ่ง

ลาก่อนเชียงตุง : ยังคิดถึงสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ

ผู้เขียนเดินถึงโรงแรมด้วยจิตใจที่เสียดายไม่ได้เห็นหอเจ้าฟ้า เพราะมีแค่สถานที่ว่างเปล่า เมื่อถึงโรงแรมก็เก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋า แล้วไปรอขึ้นรถเพื่อไปสนามบิน ผู้เขียนได้ขึ้นเครื่องบินเที่ยวแรก เพราะต้องเดินทางทางรถไฟต่อที่เชียงใหม่กลับกรุงเทพฯ เวลา 8.30 น. มีรถรับจากโรงแรมไปสนามบิน เครื่องบินลำเดียวกับตอนเดินทางจากเชียงตุงมาเชียงตุง เครื่องบินเริ่มบินจากสนามบินเชียงตุงเมื่อเวลา 9.30 น. ลาก่อนเชียงตุงที่ผู้สัมมนา มาสัมมนากันเกือบ 4 วันเต็ม กับอีก 3 คืน ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจที่ผู้จัดสัมมนาไม่ได้พาไปชมอีกหลายแห่ง เช่น พระธาตุดอยเหมย บนดอยเหมย ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเชียงตุงมากนัก แต่ถนนขรุขระ และมีฝุ่นมาก ต้องใช้เวลาเดินทางนานพอสมควร ทางผู้จัดสัมมนาจึงไม่ได้พาไป นอกจากนี้ยังมีกองบัญชาการของกองทัพอังกฤษ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เรือนพญาซอน เป็นอาคารก่ออิฐ

ถือปูน เคยเป็นบ้านพักประจำตำแหน่งของพลตรีผิน ชุณหะวัณ (ยศขณะนั้น) ที่ยกทัพมายึดเชียงคองได้สำเร็จ และปกครองอยู่ 3 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2485-2488 ปัจจุบันเรือนพญาซอนเป็นที่ทำการตรวจคนเข้าเมือง และประตูป่าแดง ซึ่งเป็นประตูเมืองเก่าของเชียงคอง ซึ่งมีเหลืออยู่เพียงประตูเดียว จากประตูเมืองทั้งหมด 12 ประตู เป็นต้น ถ้าหากมีโอกาสไปเชียงคองอีกจะหาโอกาสไปชมสถานที่เหล่านี้ให้ได้

ขณะอยู่บนเครื่องบิน เวลาเครื่องบินตกลงลมอากาศก็หนาวเสียว เช่นเดียวกับขาไป วันนี้มีเมฆมากพอสมควร เครื่องบินบินอยู่เหนือเมฆเป็นบางครั้ง จึงมองไม่เห็นทิวทัศน์อันสวยงามเหมือนขาไป เครื่องบินลงสนามบินเชียงราชด้วยความปลอดภัย เมื่อพวกเราลงจากเครื่องบินแล้ว เครื่องบินต้องบินกลับไปรับผู้สัมมนาอีก 2 เที่ยวบิน

ชื่อของที่ทำขี้เหล็ก

ที่สนามบินเชียงราช มีญาติของคุณสุรศักดิ์ขับรถจากเชียงใหม่มารับ โดยจะแวะแม่สาย ทำขี้เหล็ก และเชียงแสน คุณสุรศักดิ์ชวนผู้เขียนไปด้วย ผู้เขียนจึงมีโอกาสไปแม่สาย แล้วข้ามไปทำขี้เหล็ก ถนนจากเชียงราชไปแม่สาย เป็นถนนดีมาก รถแล่นครู่เดียวก็ถึงแม่สาย ซึ่งมีด่านพรมแดนไทยพม่า มีคนไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวแม่สาย แล้วข้ามไปพม่ากันมาก หากที่จอดรถพอสมควร การข้ามไปพม่าต้องถ่ายเอกสารบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ แล้วเข้าคิวซื้อบัตรผ่านแดนราคา 5 บาท จากนั้นก็เดินผ่านประตูด่าน เข้าไปยังทำขี้เหล็กของพม่าได้ ถ้าหากจะนำรถยนต์เข้าไปก็ทำได้ ต้องเสียค่าธรรมเนียมต่างหาก วันที่ผู้เขียนข้ามไปทำขี้เหล็ก เพียงเดินข้ามไป มีได้นำรถยนต์ไปด้วย

สำหรับทำขี้เหล็ก มีฐานะเป็นเมืองหนึ่งของเชียงคอง คล้ายๆ กับอำเภอของไทยเรา เชียงคองมีเมืองในปกครองอยู่ 9 เมือง คือ เมืองทำขี้เหล็ก เมืองยาง เมืองซัก เมืองปึง เมืองเพรียก หรือพยาก เมืองยอง เมืองสาด เมืองคูน และเมืองเชียงคอง เมืองทำขี้เหล็กเป็นเมืองชายแดนของเชียงคอง อยู่ห่างจาก

เชียงตุง 161 กิโลเมตร การเดินทางติดต่อกันระหว่างคนไทยกับชาวเมืองเชียงตุง มักติดต่อกันทางรถยนต์เป็นส่วนใหญ่ ตามที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในตอนต้น

ผู้เขียนเข้าไปยังตลาดทำซีเหล็กเพื่อซื้อของ ซึ่งมีมากมายหลายอย่าง เช่น ผลไม้จากมณฑลยูนนาน ประเทศจีน รวมทั้งอัญมณีประเภทพลอยและหยกก็มีมาก นอกจากนี้ก็มีเสื้อผ้า น้ำหอม เซาส์ตัว หนังสั้ว กางเกงรูปแกะสลักไม้ และของป่าต่างๆ

ผู้ที่นำรถยนต์เข้าไปทำซีเหล็กด้วย ถ้ามีเวลามากพอสมควร อาจไปชมสถานที่ที่น่าสนใจได้หลายแห่ง เช่น วัดพระเจ้าระเซ่ง วัดพระธาตุสายเมือง และวัดพระธาตุดอนเรือง (สำหรับวัดพระธาตุดอนเรืองอยู่ห่างจากตลาดทำซีเหล็กประมาณ 45 กิโลเมตร) เป็นต้น เนื่องจากผู้เขียนจะต้องเดินทางกลับทางรถไฟจากเชียงใหม่ในตอนค่ำวันนี้ จึงเพียงเดินชมตลาดทำซีเหล็กเท่านั้น ไม่มีเวลาจะเข้าไปชมสถานที่สำคัญดังกล่าวได้ หลังจากรับประทานอาหารที่ร้านริมแม่น้ำสายฝั่งแม่สายแล้ว ก็ขึ้นรถยนต์มาทางริมแม่น้ำโขงผ่านสามเหลี่ยมทองคำ มองเห็นแม่น้ำรวกไปสบแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นดินแดนไทยพม่าและลาว มีโรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกมากมาย แล้วมาแวะพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน ซึ่งคุณสุรศักดิ์แวงตรวจงานที่พิพิธภัณฑฯด้วย ผู้เขียนจึงมีโอกาสดูชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน ซึ่งจัดแสดงโบราณวัตถุต่างๆ ได้ดีมาก จากนั้นก็เดินทางสู่เชียงใหม่ ผู้เขียนเดินทางต่อโดยรถไฟรถด่วนพิเศษจากเชียงใหม่ถึงกรุงเทพมหานครโดยสวัสดิภาพ